

פ"י ואלת יתעב

שנאל
י"ז

(2) כ' דת

(ו) ויהי לי שור וחמור צאן. הזכיר עשרו ברב מעוט שלא להתהלל, כענין שכתוב: אל יתהלל עשיר בעשרו⁵⁵, וכן דרך הצדיקים שממעטים את עצמן ואת כל אשר להם, אבל הרשעים מרוממין את עצמן ואת כל אשר להם, כגון עשו שאמר: יש לי רב⁵⁶. והיה להכתוב ראוי שיקדים הצאן⁵⁷, כי כן דרך הכתובים להקדימן מפני שהוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות, שכן כתוב באברהם: ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר⁵⁷, גם ביצחק כתיב: ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה⁵⁸, גם ביעקב כתיב: ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים⁵⁹, מין הצאן קודם לכל הבהמות. ומה שלא הקדימו בכתוב הזה לפי שלא רצה לפתוח לו בצאן⁶⁰, לפי שצ"י הצאן נתרקן עשו מן הברכות וזכה יעקב בהן, כענין שכתוב: לך נא אל הצאן⁶⁰, אבל כאשר חזרו המלאכים אל יעקב הקדים את הצאן: ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר וגו'⁶¹, גם אחר שנתרצה לו וקבל מנחתו הקדים אותו⁶², והוא שאמר: אדני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי⁶². ובמדרש⁶³: ויהי לי שור וחמור, למה הקדים שור, רמז לו כבר נולד יוסף שהוא שטנו של עשו, הוא שכתוב: והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום⁶⁴, נקרא יוסף שור, שנאמר: בכור שורו הדר לו⁶⁵.

(3) וי וי

ויש לעיין מדוע כאשר יעקב שלח לעשיו את המנחה, פתח בצאן, ושלח לו ראשונה "עזים מאתיים", ולא חשש לסיבה הראשונה שעל ידי הצאן נתרקן עשיו מן הברכות וזכה יעקב בהם, וכיון שתכלית הדורון לפייס את עשיו, כיצד לא חשש שדורון זה יכעיס את עשיו.

ונראה לבאר, שכל החשש שלו היה בתחילה כאשר שלח את המלאכים, כיון שעדיין לא התפלל, אבל אחר שכבר התפלל, כבר היה יעקב בטוח בעצמו ולא חשש, ולכן הזכיר צאן בתחילה, כיון שהיה בטוח שתפילתו הצליחה כיון שתפילה מועילה מצד טבע הבריא, ואין לחשוש כלל אחר התפילה.

ישועה הבאה על ידי תפילה אינה מוגדרת כנס אלא כטבע

מסופר בגמרא (קידושין כט ע"ב) שבית מדרשו של אביי היה רחוק מן הישוב, והיה שם מזיק שכאשר היו נכנסים אחריו אפילו ביום היו

עם לבן גרתי ואחר עד עתה. הכתוב הזה תמוה. א' מה לו לספר מה שכבר גר עם לבן ואיזה ענין יש להסיפור ההוא למצוא חן בעיניו ונראה דעשו לא מלאו לבו לכך לצאת להלחם עם יעקב מאחר שהיה יודע שהי עמו וחופף כבוד ה' עליו תמיד כי אפילו המלכים אחרונים כמו נבוכדנצר ושאר המלכים מצינו שהיו יראים להלחם עם ישראל והיו אומרים תמיד שיראים מהם ומכיש שהיה לו לעשו לירא מפני יעקב כי קדושת יעקב היה מפורסם במי הבריות אך מחמת זאת יעקב מארץ לחוץ לארץ וכל הדר בחץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה וגם על מה שביטל מצות כיבוד אב כיב שנה שבאמת

געש יעקב על זה וחשב עשו שבאמת ירד מקדושתו כי עקר ממקום קדושה למקום הטומאה ומאחר ומעכב עצמו עד לזמן ארוכה חשב כי יעקב נסוג אחר מהקדושה ורוח אחרת עמו באשר קבע דירתו בבית לבן מקום הטומאה ולכן מלאו לבו להלחם עמו בחשבו כי ה' סר ממנו ולזה שלח יעקב מלאכים אליו לאמר לו דע שעם לבן גרתי הכונה כמו שדרש המגיד על קרא. וזיגד שם שלא ירד יעקב להשתקע אלא לגור שם וזהו כוונת יעקב לומר לו שלא היה כוונתו עם לבן רק לגור שם ולא להשתקע שם ת"ו וכל עת מדורו שם היה דעתו למיחרר וע"ז היה מחשבתו תמיד ולא יצא אפילו רגע אחד ממחשבתו ועיכובא שהי' שם לא הי' כדי להעשיר ולא תחשוב כי היה באפשרי לצאת משם כבר רק נתעכבתי שם להשיג עושר גדול ת"ו לא היה רק בכדי להיות לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה פ"י כי אף אם לא השגתי רק אחד מכל מין אשר אי אפשר להיות מבלעדו הייתי ג"כ חוזר לביתי ועשירות אשר השגתי שם בזמן מועט בעזר השם ובאמת אף אם לא השגתי רק מעט הייתי ג"כ חוזר וכן היה באמת כי י"ד שנים היה מוכרח לעבוד בעד גשיו וכל הצאן והעושר אשר השיג היה בזמן מועט וע"ז אמר שפיר ואשלחה להגיד לאדני למצוא חן בעיניך היינו להודיעך כי הקדושה לא סר מאתי ת"ו ולא יצאתי חס ושלום חוץ לשיטתך ע"ד נראה כי בקדושה יש ענין המכונה בשם שור דאפילו במרכבה יש שור ויוסף מכונה בשם שור ויששכר בשם חמור כדכתיב יששכר חמור גרם וכן מכונים ישראל בשם צאן וכשישראל עושין רצונו של מקום או מכונה הסטרא אחרא בשם עבד ושפחה אמנם אם ת"ו אין עושין רצונו של מקום נאמר ושפחה תירש גבירתה וחי' היא הגבירת כשאין עושין רצונו של מקום ולזה אמר יעקב לשלוח לעשו כי אף שעם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה פ"י כי כל הקדושה המכונים בשם שור וחמור וצאן כידוע הן לי ועל שמם נקראים השבטים והסטרא אחרא הן נכנעים לי עד שקראום בשם עבד ושפחה ושלח לו בזה להפתחו:

4

אש תמיד

תע

1 ניזוקים. כאשר שמע אביי שרב אחא בר יעקב בא ללמוד אצלו תורה, אמר לכולם שאף אחד לא יארח בביתו את רב אחא, ועל כרחו ילון בבית המדרש, ומתוך חסידותו של רב אחא ייעשה לו גם ויהרוג את המזיק.

6 וכך היה, שנכנס רב אחא ולן באותו בית המדרש וראה את המזיק שהיה נדמה לו כתנין בעל שבע גולגולות. רב אחא התפלל על אותו מזיק, וכל כריעה שהוא כרע בתפילתו, נשר ראש אחד של המזיק, לאחר שבע כריעות נשרו שבע גולגולותיו ומת.

11 **והמהרש"א** (חידישי אגדות שם) תמה כיצד דחה אביי את רב אחא למקום סכנה על הספק דשמה ירחש ניסא, וגם אם ירחש ניסא יהיו מנכיז לו מזכויותיו.

והירץ המהרש"א, שאביי סמך כודאי על חסידותו של רב אחא, ושמתוך תפילתו לא יהיה ניזוק ויהרוג את המזיק, ואין זה נקרא גס. אלא שאמר דשמה קודם תפילה ירחש ניסא וינכו לו מזכויותיו, ומשום ספק זה אין למונע הודאי שיהרוג אותו בתפילתו.

6 מבואר בדבריו שהצלה על ידי תפילה אינה בגדר גס שינכו לו מזכויותיו. וביאור הדברים כיסוד הנ"ל שאחר התפילה ההצלה היא בטוחה בדרך הטבע ואינה נחשבת כלל גס.

11 בזה יש לבאר את נוסח הבקשה שמבקשים ב"הי רצון" שבסוף ברכת כהנים: "ותעשה עמי נפלאות וניסים ולטובה אות", ולכאורה הוא תמוה שהלא אין מתפללים על גס.

11 אכן לפי דברי המהרש"א מבואר שכיון שמתפלל כבר אינו בגדר גס, שהתפילה מכריחה המציאות שתבוא, נמצא שאחר התפילה אין זה כלל גס, לכך יכול לבקש הכל בתפילתו.

פרשת וישלח

תעא

1 תפילה מועילה באופן מציאותי לבטל כל מזירה

בדרך זו יש לבאר את דברי רש"י (דברים לב, מה): "במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזי לנו את השליח והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום".

11 **והקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל** (שיחות מוסר, מאמר כ"ז) מה סברו ישראל כשאמרו "אין אנו מניחין", וכי בידם היה למונע את הדבר, ומשמע באמת שבלא שינוי הטבע של "בעצם היום הזה", היו אכן מעכבין את מיתתו, הכיצד? וכי ניתן למונע את מיתתו של אדם, ודוחק לפרש שנתכוונו למונע עלייתו להר העברים ובכך למונע את מיתתו, ואם כן כיצד עלה בדעתם של ישראל לעכב את מיתת משה, וכאיה אופן אפשר למונע את מיתתו של משה.

11 **ונראה לבאר בזה**, שעל ידי תפילה הג' יכולים למונע את מיתתו של משה, כיון שתפילה מועילה בעצם ואין כל אפשרות להפריעה כיון שהתפילה משנה את המציאות, וכמו שאמר הקב"ה למשה "אל תוסף דבר אלי עוד עוד בדבר הזה", אבל אם היה ממשיך להתפלל הרי בכח התפילה לבטל את הגזירה של מיתת משה, ומכאן למדו ישראל למונע את מיתתו של משה על ידי כח התפילה, ולכך הוצרכו לגס מיוחד של "בעצם היום הזה" שימנע את המציאות שנוצרה על ידי תפילתם.

11 בזה מבואר יותר מה שאמר לו הקב"ה למשה "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", והנה הוא תמוה והלא משה יכול לדבר ולא ישמע הקב"ה את תפילתו, ומדוע אמר לו שלא לדבר.

11 ולהני"ל מבואר, שתפילה פועלת בטבע הבריאה, והוה שביקש הקב"ה ממשה "אל תוסף דבר אלי", כיון שאם תוסף לדבר אהיה מוכרח

5

תעב

אש תמיד

לבטל הגזירה, שהרי באופן טבעי התפילה פועלת, וביקש ממנו שלא יכפה עליו את ביטול הגזירה.

עברו אלו ולא נענו

הנה בלשון המשנה (תענית פרק א, משנה ד-ז) נאמר: "הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתעניין וכו'. הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הציבור וכו'. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור וכו'. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עליהם עוד שבע'."

ויש לתמוה בשינוי הלשון שבתחילה נאמר "ולא ירדו גשמים", ולבסוף לא נאמר "ולא ירדו גשמים" אלא "ולא נענו", ומדוע גם בהם לא נאמר "עברו אלו ולא ירדו גשמים".

והנראה מבואר בזה שבתחילה שהוא קודם תפילת הציבור אפשר לומר "ולא ירדו גשמים", אבל אחר שגזרו תעניות על הציבור והיתה תפילה, אי אפשר לומר "ולא ירדו גשמים", כיון שתפילה מכרחת ירידת גשמים, אלא נאמר "ולא נענו" שהיה חסרון בתפילה שלא נענתה, אבל בלאו הכי אם היתה תפילה היתה ממילא ירדת גשמים, כיון שהתפילה בעצמותה מכרחת ירידת גשמים.

מקום התפילה הוא מקום הניצחון במלחמה
עוד יש בנותן טעם להביא את דברי הגמרא (פסח נד ע"א): "תנו רבנן: הוואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק, צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום".

תעג פרשת וישלח

והקשה המהרש"א (יחידוש אגדות שם ע"ב) והלא במקום הנס מברכים, וכי על האבן נעשה הנס, והלא הִנֵּס נעשה בשדה המלחמה עם עמלק, והיה צריך לומר שהרוואה שדה המלחמה יכרך, ולא הוואה אבן שישב עליה משה.

והנרץ המהרש"א שמקום ראש הגבעה אשר שם האבן הזה, הוא מקום הנס בניצחון המלחמה, שעל ידי זה הרים משה ידיו וגבר ישראל. מבואר שהכרעת וניצחון המלחמה נעשה במקום התפילה, כיון שהתפילה מכריחה את הניצחון, נמצא הניצחון בשדה המלחמה הוא דבר שבא ממילא, שם לא נעשה הנס, אלא במקום התפילה שהוא הגורם המכריח את הניצחון.

אין החרב פועלת אלא בכוח התפילה
כיוצא בו יש להביא את דברי יעקב ליוסף (מה, כב): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", ותירגם אונקלוס "בחרבי ובקשתי" – "בצלוחי ובבעותי".

מבואר מתוך דברים הללו, שסיבת הניצחון ולקחת שכם לא היתה על ידי המלחמה אלא על ידי התפילה, שהתפילה היא המכריחה שהחרב תנצח, ואין החרב פועלת כלל אלא בכוח התפילה.

אשר יולד לו כפזן ארם
עוד יש להביא את הכתוב בהמשך הפרשה (לה, כז): "אלה בני יעקב אשר יולד לו כפזן ארם"
ותמותה הראשונים שהרי רק אחד עשר ילדיו נולדו כפזן ארם אבל בנימין נולד בארץ כנען.

והאבן עזרא והרד"ק ביארו שהכתוב כתב על הרוב.

אמנם החזקוני ביאר שכוונת הכתוב "אשר יולד לו" על פי התפילה שהתפללה רחל בפרך ארם שאמרה (ל. כד): "יוסף ד' לי בן אחר", ומתוך כך מעלה עליו הכתוב כאילו נולד בפרך ארם.

6
ע

מבואר, שמקום התפילה על הלידה הרי הוא נחשב כמקום הלידה, שכיון שבכח התפילה להכריח המציאות, הרי נחשב שהמציאות כבר נעשתה במקום זה.

6

and a man wrestled with him. Jacob was alone, weak and unarmed, a novice in the art of warfare. His antagonist was a powerful professional warrior. Why did Jacob not surrender to the foe who attacked him in the dark? Jacob acted "absurdly," contrary to all rational practical considerations. In other words, he acted heroically. He, the lonely and helpless Jacob, dared to engage a mighty adversary in combat. He, who had displayed so much business acumen and the keenness of a pragmatic mind during his long sojourn in Laban's household, suddenly made the leap into the "absurd" in the darkness of a strange night. He refused to yield to a superior force and declared war upon an invincible enemy.

7
כ"כ
כ"כ

What Jacob manifested was not *kouch*, strength, but *gevurah*, heroism, which is always employed when reason despairs and logic retreats. With daybreak, the helpless, lonely, non-logical Jacob unexpectedly found himself the victor, the hero. The impossible and absurd had triumphed over the possible and logical: heroism, not logic, won the day.

Is this merely the story of one individual's experience? Is it not in fact the story of *Knesses Yisrael*, an entity which is engaged in an "absurd" struggle for survival for thousands of years?

The hero of classical man was the grandiose figure with whom man identified himself in order to satisfy his endless vanity. Hero worship is essentially self-worship. The classical idea of heroism which is aesthetic in its very essence, lacks the element of absurdity and is intrinsically dramatic and theatrical. The hero is an actor who performs in order to impress an appreciative audience. The crowd cheers; the chronicler records; countless generations afterwards admire; bards and minstrels sing of the hero. The classical heroic gesture represents disenchanting man, who tries to achieve immortality and permanence by identifying himself with the heroic figure on the stage. It does not represent a way of life. It lasts for a while, vibrant and forceful, but soon man reverts to the non-heroic mood of everyday living.

In contrast to classical aesthetic heroism, Biblical heroism, as portrayed in the narrative about Jacob, is not nurtured by an ephemeral mood or a passing state of mind. It is perhaps the central motif in our existential experience. It pervades the human mind steadily, and imparts to man a strange feeling of tranquility. The heroic person, according to our view, does not succumb to frenzy and excitement. Biblical heroism is not ecstatic but contemplative; not loud but hushed; not dramatic or spectacular but mute. The individual, instead of undertaking heroic action sporadically, lives constantly as a hero. Jacob did not just act heroically upon the spur of the moment. His action was indicative of a resolute way of life: he was not out to impress anybody. This type of heroics lasts as long as man is aware of himself as a singular being.

"ויפצר בו ויקח" (ל"ג י"א)

למה יעקב אבינו הפציר בעשיו שיקבל את מנחתו למרות שחמתו שכבה?

6
P.01

יש להקשות מכיון שיעקב אבינו ע"ה הביא את כל מנחתו לפני עשיו וביקש ממנו שיקח, ובכל זאת עשיו לא הפץ, אם כן למה הוכרח להתתנן ולהפציר באותו רשע שיקח את מנחתו, והרי כבר נה רוגזו של עשיו בראותו גודל רצונו העז של יעקב להיטיב עימו, וכמאמר הכתוב "וירץ עשיו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו וישקחהו ויבכו" ופירש רש"י נתגלגלו רחמיו כשראהו מושתחוה כל השתחוואות הללו. ונאמר עוד "ויאמר עשיו יהי לך אשר לך" ופירש רש"י שכאן הודה לו על הברכות?

6

4

ביאור א'

שלא ישוב עשיו להורגו כי רשעים מלאי הרמות

1 ברוחק יש לומר שמכל מקום ידע יעקב שכל זמן שעשיו לא יקבל את כל הדורון ששלח לו, אחר זמן יתחרט, כי רשעים מלאי הרמות, ולא תשבע בטנו וישטום שוב להורגו. ועי"ל שהיה יעקב אבינו סבור שמה שעתה עשיו הרשע אינו רוצה לקבל ממנו כל מה ששלח לו, ודאי זה משום שאינו רוצה להתפייס עימו.

9

ביאור ב'

עשיו הפץ בליבו בכל הדורון ומפני כבודו סירב לקבלו

6 עי"ל כי כן דרך השרים הנכבדים, שליבם הפץ בכל טוב ושוחד מצרים, ובכל עת ועת חומדים מתנות וממון אחרים, אלא שזה נגד כבודם ליקח מאחרים, ולכן רוצים שהנותן יפציר בהם, עד שנוטלים כאילו בלית ברירה. לכן הפציר יעקב בעשיו, ולקח הכל בכל מכל כל.

ביאור ג'

מפני שכבר זיכה לעשיו כל הדורון על ידי השליחים

11 עי"ל שיעקב חשש כאן לאיסור גזל, כי כבר התכוין ליתן הכל לעשיו, וזיכה לו הכל על ידי שליחים. [יל"ע דמיון דשלח על ידי מלאכים, לא שייך כאן דין זכין לאדם שלא בפניו].

ביאור ד'

היה יעקב ירא שאם לא יקח עשיו כל הדורון יאלץ לפצותו בנתינת בתו דינה לו לאשה

16 עי"ל בס"ד שהיה יעקב ירא שעשיו לא רוצה ליקח את כל הדורון, כדי שיעקב עדיין יהיה מוכרח לפצותו, ולבסוף יאלץ ליתן לעשיו את דינה בתו של יעקב לו לאשה, וכמו שראינו שיעקב עשה תחבולות שונות למנוע זאת מעשיו, שנאמר "ויקום בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבור את מעבר יבוק" (ל"ב, כ"ג) וכתב רש"י, ודינה היכן היתה? אלא נתנה יעקב בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשיו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירו למוטב, ונפלה ביד שכם.

17 ורבותינו בעלי התוספות במושב וקנים הקשו: "וכי מי שיש לו אח משומד ישיא לו את בתו שהיא בת ו' שנים כאשר היתה דינה?" (ובחינוכי אשכול יוסף עה"ת כת"י בפרשתן הבאתי בזה עוד 11 תירוצים), ושמא יש לומר שעשיו קיבל עליו תשובה, כמו שנאמר (ל"ג י"ב) "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך" כלומר שנלך בשווה ביהדות, ולכך נענש יעקב."

ביאור ה'

יעקב איש אמת הדובר אמת בלבבו וכיון שאמר בליבו ליתן כל הדורון לעשיו שוב לא רצה לישלו

18 והיותר נראה בס"ד על פי מה שמצינו בשאלתות (ל"ז פרשת ויחי) ונוכר ברמז בגמרא (מכות כד.) "ודובר אמת בלבבו" כגון רב ספרא, שפעם אחת היה לו איזה חפץ למכור ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא קריאת שמע ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא השיבו מפני שהיה קורא קריאת שמע, אותו לקוח היה סבור שרב ספרא מבקש תוספת בתשלום עבור אותו החפץ, הוסיף ואמר תנהו לי בכך וכך יותר. כשסיים רב ספרא לקרוא קריאת שמע אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה, שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך.

3

ובספר ראשית חכמה (סו"פ משא ומתן דף רנ"ב ע"ב) מביא עוד מעשה דומה שאירע עם רב ספרא: פעם אחת חזר למוכר איזה חפץ במאה מטבעות, אדם אחד הסכים לשלם עבור אותו החפץ שמונים מטבעות, אך רב ספרא עמד על משמרתו ומיאן למוכרו בפחות ממאה מטבעות. לימים הווקק רב ספרא למעות, וגמר בדעתו למוכרו לאותו האיש בשמונים מטבעות. באותה העת גם אותו האיש הוכרח לאותו החפץ וגמר בליבו לקנותו מרב ספרא במאה מטבעות. בא לפני רב ספרא והניח לפניו מאה מטבעות. נענה רב ספרא ואמר: "לא אטול אלא שמונים מטבעות בלבד, שכבר גמרתי כך בליבי, ואילו אטול מאה לא אקיים מה שנאמר ודובר אמת בלבבו".

(10)
סע

ואשר על כן יש לומר כך גם גבי יעקב אבינו ע"ה איש האמת, שכיון שכבר היה בליבו ליתן לעשיו כל אותה המנחה, אף שסירב לקבלה, הפציר בו יעקב אבינו ע"ה שיקח מנחתו כדי לקיים בעצמו "דובר אמת בלבבו".

התביעה מהאדם - לפי כוחותיו

פי נבלה עשה בישראל... וכן לא יעשה (לד, ז)

מעשה היה עם ה'בית הלוי', שפעם דפק על דלת של יהודי בעל אכסניה באמצע הלילה, כאשר בחוץ שרר קור נורא. אותו יהודי לא הכירו ובתחילה לא רצה לתת לו להיכנס. רק בסוף השתכנע, הניח לו להיכנס ונתן לו לשכב ליד התנור. בקיצור, קיבל אותו בצורה מאוד לא מכובדת.

(11)
פסוק
עשה

באמצע הלילה שוב דפיקות על הדלת. אחד מהאדמו"רים הגדולים של אותו דור הגיע. בעל האכסניה הדליק את כל האורות, ואף הכין לכבודו סעודה גדולה עם מאכל מבושל ומשקה חם. באמצע הסעודה, הבחין הרבי ביהודי השוכב ליד התנור, וביקש מאחד החסידים שיזמינו להצטרף אליהם. ניגש החסיד אל התנור, והנה הוא מגלה כי שוכב שם לא פחות ולא יותר - ה'בית הלוי'! הוא התחיל להקים צעקות.

בעל האכסניה מיד ביקש מחילה מה'בית הלוי', ואמר לו: "לא ידעתי שאתה ה'בית הלוי'!"

אמר לו ה'בית הלוי': דע לך, נאמר בפסוק "ובני יעקב באו מן השדה... ויחר להם מאוד כי נבלה עשה בישראל... וכן לא יעשה", ויש להבין מה הכוונה "וכן לא יעשה"? מה התוספת במילים אלו?

אלא שגם העכו"ם גדרו את עצמם מעריות, וא"כ טענו בני יעקב כלפי שכמם: אם היה מותר לגויים לעשות דברים כאלו, ורק לא ידעת שהיא יהודיה, היית אנוס ופטור. אך כיון שגם לגויים אסור לעשות כך, הנך חייב על בת ישראל.

וכן - סיים ה'בית הלוי' - אם ליהודי פשוט שדופק לך על הדלת מותר היה להתנהג כך, ורק לר' ישע בער אסור - היית פטור. אבל מאחר וגם ליהודי פשוט אסור לעשות כך - תיענש על פגיעה ב'בית הלוי'!

לפי יסוד זה נבין דבר נורא. אמונת ישראל היא שכל אחד מאתנו יעלה לב"ד של מעלה, ושם יאמרו לו: "נו, תתחיל, 'מאימתי'... אה, ברכות אתה לא יודע? בא נתחיל מסכת שבת - 'ציאות השבת'... וכן הלאה - עירובין, פסחים, שקלים וכו'. יתבעו אותנו על הכל. זו האמת לאמיתה.

ואנו עומדים ותמהים, איך באמת הקב"ה יתבע אותנו על הכל, הן התורה ניתנה לאנשי דור המדבר, ולאחר מכן לגדולי הדורות התנאים האמוראים, רעק"א וכו'. כיצד יתכן שאנו, הקטנים, מצוים באותן מצוות?

התשובה היא כנ"ל. הקב"ה יאמר: "יענק'ל, תתחיל מברכות". "אין לי כשרון

(6)

כמו ר' עקיבא אייגר, כמו הח"ח - תהיה התשובה. "נו, טוב - יאמר הקב"ה - לאיזו רמה יש לך כשרון? אם מה שהיית יכול לעשות עשית, ויותר לא היית יכול, הנך אנוס ופטור. אבל אם גם את מה שהיית יכול לעשות לא עשית, יתבעו אותך את כל התורה כולה!"

(12) ט"מ

בוחה של דמעה

בפרשתינו | אנו קוראים על מיתתה של רחל אמנו, שזכותה עמדה לבנים היוצאים לגלות. ובאמת, יש לתמוה ולהבין מה זכתה רחל שאומר לה הקב"ה, "היול ררמה נשמע נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם כי איננו, מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך ושבו מארץ אויבי". כביכול אין הקב"ה יכול לעמוד בפני דמעותיה של רחל. ונראה לומר, דהנה ידוע מה גדול כוחה של תפילה, אבל גם במקום שח"ו אין התפילה נשמעת ומתקבלת, מ"מ "שערי דמעות אינן ננעלות", וזאת למדנו מרחל אמנו ע"ה, כפי שנראה להלן מדברי חז"ל על כוחן של דמעות, אך כולן מקורן ושורשן בדמעותיה של רחל אמנו ע"ה.

(13) פ"ע
ה' ד' כ"מ

במסכת ברכות (לב,ב) אמרו: "אמר ר' אלעזר, מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר גם כי אזעק ואשווע שתם תפילתי, ואף על פי ששערי תפילה ננעלו - שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש".

ובמסכת סוטה (מט,א) אמרו: "כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפלתו נשמעת, שנאמר כי עם בציון ישב בירושלים בכה לא תבכה חנון יחנך לקול זעקך כשמעתו ענך, וכתוב בתריה ונתן לכם לחם צר ומים לחץ". ומפרש המהרש"א שם: "אמר דתפלתו נשמעת גם לאחר חורבן בית המקדש - דננעלו שערי תפילה, ומשום דאמרינן ד'שערי ד'שערי דמעה לא ננעלו, ואמר כאן בכה לא תבכה, ואין כאן דמעה, ואע"פ כן תהיה תפילתך נשמעת בזכות זה שאתה לומד תורה מתוך הדחק!"

וכך כתב בספר חסידים (סי' קל): "יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים - מקבל הקב"ה תפילתו ועושה חפצו". ובזוהר (פרשת שמות), כפי שהובא בס' "מעלות התפלה" (עמ' צח) נאמר: "האי מאן דצלי ובכי וצעיק עד דלא יכיל למרחש בשפוותיה - האי צלותא שלמתא דהיא בלכא ולעולם לא הדרא ריקניא".

אצל חנה נאמר: "ותתפלל אל ה' ובכה תבכה" (שמואל-א א,י). כותב הרלב"ג: "והיתה בוכה בעת התפילה, כי שערי דמעה לא ננעלו". ובישעיה (לח,ה) נאמר: "שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך - הנני יוסף על ימין חמש עשרה שנה". ובמדרש רבה (תצוה לח,ד) אמרו: "אמר להם הקב"ה, **בכו והתפללו לפני ואני מקבל**". ובמדרש תנחומא (פי ויצא) אמרו: "אמר הקב"ה, **אותה שהיתה בוכה ומתפללת לפני (לאה),** בדין שלא תתרחק מן אותו צדיק, הריני נותן לה בנים תחילה..."

"ואשרי למי שמתפלל בדמע ולב נשבר ונדכה, כי לא ישוב ריקס", כותב הייערות דבש"י (ח"א דרוש ד').

הבכייה אינה חולשה. הבכייה מעידה כי האדם הגיע להכרה שיאני לעצמי מה אני. הגיע להתבטלות מוחלטת כלפי הבורא שהכל מאיתו יתברך. הבכייה היתה מונעת את הגלות, כדברי הילקוט (תהלים קלז) ש"אילו בכיתם בכייה אחת עד שאתם בציון - לא גליתם!". עוד הובא בילקוט שהיו מבקשים לבכות ולא הניחום השונאים. ירמיהו קונן על כך שלא בכו בזמן, והשונאים עשו כל מאמץ שלא יבכו בזמן.

✽ ✽

הכהן הגדול - האדם הקדוש ביותר, בצאתו בשלום ביום הכפורים - היום הגדול והמקודש ביותר, מבית קדשי הקדשים - המקום המקודש ביותר, היתה תפילתו על כלל ישראל, והיה מבקש בתפילתו "ולא תכנס לפניך תפילתו של עוברי דרכים". בשעה שעוברי הדרכים תקועים בדרכם בגשם ובבוץ, לא תתקבל תפילתם להפסקת הגשמים.

אמר המשגיח דפוניבז' רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל בשם הסבא מקעלם זצ"ל: תפילתם של עוברי דרכים מתוך קירות לבם היא באה, עוברי דרכים אלו הם בהכרה חושית שרק הקב"ה יכול לעזורם בהפסקת הגשמים. ולכן בוקעת תפלתם מתוך עומק לב טהור באמונה תמימה ובהכרה, ללא שום מחיצות, ועל כן הוצרך הכהן הגדול לתפילה מיוחדת בצאתו מבית קדשי הקדשים.

וכן מובא במשנה (מסכת מכות יא, א): "לפיכך אמותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו". הרי שגם הרוצחים בשגגה, המתפללים על מותו של הכהן הגדול מתוך קירות לבם - תפילתם מתקבלת.

(7)

(14)

Vilna Gaon, *Aderet Eliyahu*, Habakkuk 3:14.

שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישרו פלשת. אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאהזמו רעד נמגו כל ישרי
 כנען. אלה השלושה הם שלושה מצרונים של ארץ ישראל. מואב ממזרת, אדום מדרום, פלישתים
 ממערב. מואב הוא אבות הטומאה שנטמאו בו ישראל, ואדום הוא אבות הנזיקין שהזיקו לישראל ביותר,
 ופלישתים הצרו לישראל במאוד ולא הניחו להם שום ממשלה ושלטון כמיש, וחרש לא ימצא וגו'
 (שמואל א י"ג, י"ט) והם אבות הלצים והם כנגד ג' אבות שבקדושה שהן כלל הכל.

(15)

Antisemitism Type 3 – Philistine Political Denialism

The Vilna Gaon's first two forms of antisemitism were not new to me, although the way the Gaon presented them with short and sharp definitions attributing them to Moab and Edom respectively was unique. At the same time, though, these are well-known forms with ancient historical and biblical roots. For me, the great novel idea lay in the Vilna Gaon's third category of antisemitism, which not only has ancient roots but startled me in

its relevance for today with the return to Jewish statehood. This introduced an amazing paradigm shift in defining a new category of antisemitism – the Philistine kind.

The Vilna Gaon explains that the biblical Philistines had a single-minded dedication to denying the Jewish People any form of governance or sovereign presence in the Land of Israel.

Remarkably, throughout biblical history, the Philistines' main spiritual function as presented in the Tanach (Hebrew Bible) is to oppose the Jewish People's claim to any form of sovereign presence in this land. They felt that for Jews to live as disparate tribes without a central government was acceptable. So was living as temporary nomads in the land, but not as permanent settlers. Throughout over a thousand years of biblical history, the Philistines opposed a sovereign Jewish presence in Eretz Yisrael.

It was therefore the Philistines who constantly challenged both Avraham and Yitzchak (Isaac) as they sought to fulfil G-d's promise and establish a permanent presence and dig wells for their family in the land.

Amazingly, the first two kings of Israel, Shaul (Saul) and David, as mentioned in the books of Shmuel (Samuel), were consistently opposed by the Philistines, who fought twenty battles with them as they attempted to establish a central governance. Both Shaul and David attempted to unite the disparate tribes of Israel into one sovereign entity under a united kingship. It was this attempt at governance which evoked such harsh opposition from the Philistines. They refused to have any of it – no king, no central government, and no sovereign presence. Indeed, Shaul and Yonatan (Jonathan), his son, were killed in this first war of independence of the nascent kingdom, and David was miraculously saved from his confrontation with the giant Philistine Goliath. He was to battle the Philistine threat constantly during the entire time of establishing his kingdom.

Incredibly, this is exactly the form that the modern-day opposition to Jewish statehood has taken. It uses the same name, Palestinian – based on the Latin translation of the Philistines, although the modern-day Palestinians have no religious, historical, or cultural connection to the ancient Philistines whatsoever. Nevertheless, we cannot overlook the significance of their name echoing that of an ancient enemy of the Jews. In so many ways, as we shall examine, the modern-day Palestinians and the anti-Zionist delegitimization

The Jewish State:
 From opposition to
 opportunity
 Rabbi Dovam Perez

(8)

campaign are fighting the exact same battle as the ancient Philistines. While not biological descendants at all, they are the spiritual heirs of the ancient biblical role so sharply defined by the Gaon of Vilna. Simply put, it is a hatred of a Jewish state – vehement opposition to any claim of ownership of the land and desire for any sovereign presence therein.

The focal point of this type of antisemitism is a hatred of the Jewish People's claim to Eretz Yisrael (the Land of Israel).

The Vilna Gaon (1720–1797)

Rabbi Eliyahu Kramer, popularly known simply as the Gaon of Vilna or the Vilna Gaon, was one of the most influential rabbinic leaders in the last three hundred years.

He was a person who had no formal leadership title and was not the head of any institution. He was not a *rosh yeshiva* (yeshiva dean) nor a leading *dayan* (judge) of a rabbinic court, nor was he the rabbi of a town. His leadership did not stem from the authority of a position but rather from the moral authority of his persona. Those who saw both his genius and righteousness would seek out his counsel. He became known as the Gaon of Vilna as his fame spread across the Jewish world.

He would transform the Jewish world in two significant ways with two remarkable enterprises.

The first was the network of Lithuanian yeshivot. In the eighteenth century, there were no formal yeshivot where people came especially to study.

The Vilna Gaon's leading student was Rabbi Chaim of Volozhin, who studied with him for thirty years. Rav Chaim started a yeshiva in the spirit of the *gaon*, and thus was founded the famous Yeshivat Etz Chayim of Volozhin, the largest and most famous of the Lithuanian yeshivot.

Besides being the inspiration for the founding of the famed yeshiva world, the Vilna Gaon inspired another revolutionary movement: collective religious aliyah. The Gaon became famous for inspiring many of his top students and their families (numbering in the hundreds) to settle in Eretz Yisrael. They saw the settling in the land and building of the city of Jerusalem as the *atchalta de'geulah*, the beginning of the redemption.